

สังคม ชุมชน

เปิดใจ 'ฮีโร่พิทักษ์ป่า'

ของโลก

15

● จันทรจิรา พงษ์ราย

ท่ามกลางสายตาเกือบ 100 คู่ ที่เข้าร่วมเวทีการประชุมระดับภูมิภาคเพื่อคนกับป่า ครั้งที่ 3 ในหัวข้อ "หนทางแห่งวิถีชีวิตที่ยั่งยืน จากการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ" จัดโดยศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (รีคอฟ) กรมป่าไม้ และเครือข่ายการฟื้นฟูและจัดการป่าอย่างยั่งยืนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยมีตัวแทนจากรัฐบาล องค์การพัฒนาเอกชน ผู้แทนจาก

เปิดใจ 'ฮีโร่พิทักษ์ป่า' ของโลก ทำพิสูจน์ว่าเขาไม่ทำลายป่า

ชุมชนจาก 14 ชาติราว 100 คนในแถบเอเชียแปซิฟิกร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการจัดการป่าชุมชน เมื่อสัปดาห์ก่อน

พ่อปริชา สิริ ชาวปกากะญอ เจ้าของรางวัลนักสู้พิทักษ์ป่า (UN-Forest Hero 2013) 1 ใน 5 คนของโลก ได้รับเสียงปรบมือดังกึกก้อง หลังขึ้นเวที เป็นตัวแทนประเทศไทยบอกเล่าประสบการณ์ในการรักษาป่าชุมชนบ้านห้วยหินลาดใน ต.บ้านโป่ง อ.เวียงป่าเป้า จ.เชียงราย บนพื้นที่ราวหมื่นไร่มานานกว่า 40 ปี

เจ้าของรางวัลนักสู้พิทักษ์ป่า บอกว่า เริ่มทำงานรักษาป่าห้วยหินลาดในมาตั้งแต่ปี 2517 หลังจากทางการเริ่มมีการตัดถนนสายเวียงป่าเป้า-เชียงใหม่ ที่อยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้านเพียงแค่ 2 กิโลเมตร ซึ่งพ่อมองว่าหากมีถนนแล้ว ต่อไปความเจริญและการพัฒนาจะตามเข้ามามากมาย จึงร่วมกับชุมชนตั้งรับด้วยการยึดหลักการปฏิเสธความเจริญที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของที่นี่

"กุศโลบายหลักๆ คือการปฏิเสธความ

เจริญที่ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวปกากะญอ ที่ถาโถมเข้ามาในชุมชน" พ่อปริชา สรุปพร้อมขยายความต่อ

เขาบอกเหตุผลว่า การปฏิเสธในที่นี้หมายถึงเรื่อง ทั้งไฟฟ้า การปลูกพืชเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ยางพารา ข้าวโพด และการท่องเที่ยว เพราะจะมาเปลี่ยนการดูแลดินน้ำ ป่าจนเกิดความเสื่อมโทรม โดยเฉพาะไฟฟ้านั้น ชุมชนที่นี่ที่มีอยู่เพียง 22 ครัวเรือน ประชากรเพียง 105 คน ต่างมีมติร่วมกัน และอะไรที่ไม่เหมาะสมเราก็จะรับเข้ามา ไม่เข้าตลาด เพราะวิถีของเราคือปลูกข้าว ปลูกชา พืชผัก และเก็บผลผลิตจากป่าไปขาย เช่น หน่อไม้ เห็ด มะขาม มะกอก และเอาไปขายโรงงานที่ด้านล่าง ปกติมีรายได้ครอบครัวใหญ่สูงสุดแค่ 30,000-50,000 ต่อปี ยังไม่บวกกับค่าปลูกข้าว เพราะเราอยู่กับแบบพอเพียง พืช ผักเราต้องปลูกไว้กินเอง รายจ่ายจึงมีน้อย

" การรักษาป่าให้ได้หมื่นไร่ คือต้องรู้จักการจัดการป่าอย่างยั่งยืน วิธีการที่

จำได้จะเป็นรักษาป่าและขยายให้ชุมชนรอบข้างและจังหวัดอื่นๆ คืออธิบายง่ายๆ ในการจัดการป่าไม่ต้องปลูก ทำแค่แนวป้องกันไฟฟ้า ป่าจะฟื้นเอง ป่าต้นน้ำถ้าเราดูแลรักษาดีไม่ให้เป็นภูเขาหัวโล้น คนพื้นราบก็จะมีความสุข ดังนั้นคนข้างบนรักษาป่าต้นน้ำไว้ ข้างบนมีความสุข เราพยายามบอกว่าคนข้างล่างก็มีความสุข "พ่อปริชา ย้ำ

พ่อปริชา เล่าด้วยความภูมิใจว่าพ่อได้รางวัลมาแล้ว เราอธิบายให้คนในพื้นที่อื่นๆ รับรู้ถึงสิ่งที่พวกเราทำ ช่วยจุดประกายให้ชุมชนอื่นมีส่วนร่วมมากขึ้น เฉพาะแค่ อ.เวียงป่าเป้า ตอนนี้มีมากกว่า 10 ชุมชนในอ.เวียงป่าเป้า เช่น หมู่บ้านห้วยไร่ ห้วยแม่ปุน้อย ห้วยทรายขาว ห้วยไม้เตื่อ บ้านหินลาดนอก หินลาดใน ห้วยจะโค้ง เป็นต้น

ซึ่งยอมรับว่า 40 ปีที่มทำงานมาแต่ยังไม่ถือเป็นความสำเร็จ แม้จะสามารถรักษาผืนป่าให้อุดมสมบูรณ์ได้ถึง 10,000 ไร่ แต่ทำให้พวกเราภูมิใจว่าที่นี่ในน้ำยังมีปลา ใน

**ยอมรับว่า 40 ปี
ที่ผมทำงานมา
แต่ยังไม่ถือเป็น
ความสำเร็จ แม้จะ
สามารถรักษาผืน
ป่าให้อุดมสมบูรณ์
ได้ถึง 10,000 ไร่**

» **ปริชา ศิริ**

นามีต้นข้าวเยอะๆ มีอาหารที่ดี ไม่เหมือนกับชุมชนอื่นๆ ที่ต้องซื้อทุกอย่าง แม้แต่อากาศที่อาจต้องซื้อมาใช้ในอนาคต

ในมุมมองการทำงานแบบฉบับของ พ่อปริชา ชื่อว่า ภาครัฐต้องเปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่า แทนการใช้กฎหมายบังคับใช้ เพราะป่าชุมชนในนิยามของกรมป่าไม้คือ ดูแลอย่างเดียว แต่ไม่ให้ชุมชนใช้ประโยชน์ ปลูกเสริมเพิ่มให้เกิดความยั่งยืน

ฮีโร่พิทักษ์ป่า บอกว่าที่ผ่านมาชาวเขาถูกกล่าวหาว่าเป็นตัวทำลายป่าต้นน้ำจนกลายเป็นเขาหัวโล้น โดยเฉพาะคนเมืองที่รับรู้ข้อมูลมาแบบนี้ เพราะไม่ได้มาเห็นด้วยตาตัวเองว่าชาวเขาส่วนใหญ่เป็นคนที่รักษาป่า เพราะวิถีชีวิตเขาต้องพึ่งพิงรักษาป่า เพราะเป็นบ้าน เรื่องดังกล่าวอยากให้คนทุกคนมาพิสูจน์ให้เห็นด้วยตาของตัวเอง และเราพร้อมอธิบายให้ฟัง โดยเฉพาะชุมชนของเรา

หากคนเข้ามาเรียนรู้เราเปิดโอกาสและจะนำไปดูในสิ่งต่างๆ เป็นกติกาที่ทุกคนยอมรับ เช่น การนำไม้มาสร้างบ้านต้องถามกรรมการชุมชน และเอาแต่ไม้ล้มหมอนนอนไพร ไม้ที่แห้งตาย ปลูกไม้และพืชสมุนไพรเสริม ทำแนวกันไฟ เป็นต้น

“ผมอยากให้รัฐเปิดโอกาสคนที่ใกล้ป่าน่าจะดูแลป่า เพราะลำพังให้เจ้าหน้าที่รัฐดูแลป่าชุมชนคงไม่สำเร็จ เพราะคงมีกำลังไม่เพียงพอ แต่รัฐควรใช้ศักยภาพของชุมชนเหล่านี้ช่วยรักษาป่า” พ่อปริชาฝากประเด็น

กระนั้นก็ตามคำบอกเล่าของพ่อปริชายังสอดคล้องกับข้อมูล ที่ **ดร.ทินส์ ลวิน ทอง** ผู้อำนวยการบริหารรีคอฟท์ ชี้ว่าจากรายงานศึกษาวิจัยพื้นที่ป่าชุมชนในแถบเอเชียแปซิฟิก พบว่าขณะนี้หลายประเทศในภูมิภาคนี้ คนในชุมชนมีสิทธิในการถือครองที่ดินตามกฎหมายเพียงแค่ 3% ของพื้นที่ประเทศ ทั้งที่ป่าที่เพิ่มขึ้นภายใต้การจัดการของชุมชนนั้นมีความสำคัญมาก เพราะหากคนในชุมชนเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจะใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน มีภาพที่เป็นรูปธรรมว่าพวกเขารักษาความหลากหลายทางชีวภาพ ไม่ทำลายป่า และจัดการป่าได้อย่างยั่งยืน

ผู้อำนวยการบริหารรีคอฟท์ บอกอีกว่า ในรายงานของรีคอฟท์ ยังพบว่าเกือบ 50% ของประเทศในเอเชียแปซิฟิกคนในชุมชนชนบทแทบไม่มีสิทธิใดๆ ต่อที่ดินในเขตป่า

หน่วยงานภาครัฐสามารถถอนสิทธิใดๆ จากชุมชนได้เพียงการออกพระราชบัญญัติ ออกระเบียบบริหารจัดการ หรือจำกัดสิทธิที่ให้แก่ชุมชนเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ดังนั้นจึงเสนอว่าควรต้องมีการทบทวนและปรับปรุงกฎข้อบังคับ และระเบียบชุมชนในการจัดการป่า เพื่อให้มั่นใจว่าชุมชนจะรักษาผืนป่าอย่างยั่งยืน

“ในอินเดีย ลาว เนปาล และเวียดนาม พบว่าชุมชนมีสิทธิในการจัดการพื้นที่ป่าได้ถึง 1 ใน 3 ของพื้นที่ป่าทั้งหมดในประเทศ

‘กรมป่าไม้’ปรับบทบาทเพิ่มป่าชุมชน2หมื่นแห่ง

นายบุญชอบ สุทธมนัสวงษ์ อธิบดีกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(ทส.) ยอมรับว่าสัดส่วนป่าชุมชนของไทยที่มีอยู่ประมาณ 8,800 แห่งคิดเป็นพื้นที่รวมกว่า 3.5 ล้านไร่ หรือคิดเป็นแค่ 3% และน้อยกว่าประเทศในเอเชียแปซิฟิกนั้น เพราะที่ผ่านมาบทบาทของกรมป่าไม้ มักเป็นในแง่ของผู้ปราบปราม เช่น โครบรุกป่าก็จะบังคับใช้กฎหมาย จนบางครั้งก็เกิดความขัดแย้งกับชุมชน

แต่หลังจากนี้จะปรับบทบาทการทำงานของรัฐบาลให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น โดยการเฝ้าของป่าชุมชนนอกจากจะมีการตั้งคณะกรรมการป่าชุมชนขึ้น เพื่อตั้งชุมชนที่อยู่ใกล้ป่าเป็นแนวร่วมในการรักษาป่า โดยมีเป้าหมายว่าหลังจากนี้จะต้องเพิ่มป่าชุมชนเป็น 21,850 แห่ง

“ผมเชื่อว่าป่าชุมชนเป็นพลังสำคัญในการจัดการความขัดแย้งในเรื่องพื้นที่ป่า ทั้งยังเป็นวิธีการที่จะช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชนบท ลดการทำลายป่า แต่เราต้องยอมรับองค์ความรู้และความต้องการในการจัดการป่าชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งได้” นายบุญชอบ ระบุ